

19.11.2015

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Kirjallinen asiantuntijalausunto liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi perusopetuslain 48 f §:n muuttamisesta (HE 78/2015 vp)

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lausunnoilla olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan perusopetuslakia muutettavaksi siten, että koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittävien maksujen enimmäismäärää korotettaisiin. Kuukausimaksu saisi olla 570 tunnin osalta enintään 120 euroa ja 760 tunnin osalta enintään 160 euroa kuukaudessa. Mikäli lapsi olisi aamu- ja iltapäivätoiminnassa enemmän kuin 760 tuntia, voitaisiin ylimenevältä ajalta periä kunnan määräämä maksu. Lisäksi pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että maksu olisi jätettävä perimättä tai sitä olisi alennettava, mikäli siihen olisi syytä ottaen huomioon huoltajan elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat.

Lastensuojelun Keskusliitto pitää ehdotettuja 100 %:n korotuksia asiakasmaksujen enimmäismääriin kohtuuttomina. Ehdotettu asiakasmaksujen korotus on merkittävästi korkeampi kuin yleinen kustannustason nousu. Jos vertailuajankohdaksi otetaan esimerkiksi elinkustannusindeksin korotus vuodesta 2004 vuoteen 2015, tarkoittaisi se 60 euron maksun korottumista n. 73 euroon¹. Lisäksi Keskusliitto pitää ongelmallisena sitä, että jos lapsi on aamu- ja iltapäivätoiminnassa enemmän kuin 760 tuntia, ei ylimenevältä ajalta määriteltäisi hintaa laisinkaan vaan se jäisi kunnan vapaan hinnoittelun varaan. On todennäköistä, että enimmäismaksuihin esitetty korotus tulee heijastumaan myös aamu- ja iltapäivätoiminnan nk. viidennen tunnin asiakasmaksuihin².

Lastensuojelun Keskusliitto painottaa, että esitys on ristiriitainen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tavoitteiden kanssa, joissa korostetaan peruspalvelujen vahvistamista ja painopisteen siirtämistä ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. Ohjelman mukaan lapsen etu ja vanhemmuuden tuki ovat muutoksessa ensisijaisia.³ **Esityksessä painopiste on selkeästi taloudellisissa kysymyksissä ja se, miten esitys toteuttaa lapsen edun edistämistä, jää hyvin epäselväksi.**

Asiakasmaksujen korotus on ongelmallista perus- ja ihmisoikeuksien, erityisesti yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta. Maksujen korottamisen myötä perheiden sosioekonominen asema tulee suurella todennäköisyydellä vaikuttamaan lasten mahdollisuuksiin osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan, ja **osa**

¹ Elinkustannusindeksin mukaan laskettuna (vuodesta 2006 vuoteen 2015) olisivat korotetut maksut n. 71 euroa (hallituksen esityksen ehdotus 120 euroa) ja n. 94 euroa (hallituksen esityksen ehdotus 160 euroa). Jos vertailuajankohdaksi otetaan elinkustannusindeksin korotus vuodesta 2004 vuoteen 2015 (jolloin 60 euron enimmäismaksu tuli perusopetuslaissa voimaan) tarkoittaisi se 60 euron maksun korottumista n. 73 euroon.

² Nykyisin useat kunnat perivät 100 euron maksua, jos lapsi on aamu- ja iltapäivätoiminnassa enemmän kuin 760 tuntia (4 tuntia päivässä)

³ Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma: <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

pienituloisten perheiden lapsista jää aamu- ja iltapäivätoiminnan ulkopuolelle⁴. Laadukkaalla aamu- ja iltapäivätoiminnalla on suuri merkitys niin lapsen kuin koko perheen näkökulmasta sen tarjotessa muun muassa turvallisen kasvuympäristön, luodessa pohjan hyvälle vapaa-ajanviettotavoille sekä vähentäessä lapsen yksinoloa. Aamu- ja iltapäivätoiminta edistää perusopetuksen ja oppilashuollon tavoitteita ja toteuttaa ehkäisevää lastensuojelutyötä. Myös **YK:n lapsen oikeuksien komitea** on kiinnittänyt huomiota aamu- ja iltapäivätoiminnan merkitykseen ja esittänyt huolensa siitä, ettei kuntia velvoiteta järjestämään tällaista toimintaa. Tämä vaikeuttaa myös vanhempien työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista.⁵

Lastensuojelun Keskusliitto pitää lähtökohtaisesti kannatettavana, että säännöksen sanamuotoa maksujen perimättä jättämisestä tai alentamisesta pyritään tekemään velvoittavammaksi. **Lastensuojelun Keskusliitto pitää kuitenkin suurena puutteena sitä, että esityksessä ei edelleenkään ole tarkempia perusteita sille, kenellä on tosiasiallisesti mahdollisuus saada maksun alennusta tai vapautus maksusta.** Mikäli kunnassa ehtoja edellytysten täyttymiselle tulkitaan tiukasti, ei luonnoksen sanamuodolla *”on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava”* ole juurikaan merkitystä. On myös huolestuttavaa, että perheillä ei ole kattavasti tietoa maksuvapautus- ja alennusmahdollisuudesta⁶. **Keskusliitto ehdottaakin, että velvoite maksualennuksista ja -vapautuksista tiedottamisesta lisättäisiin perusopetuslain säännökseen.** Lisäksi Lastensuojelun Keskusliitto painottaa, että erityisesti vammaisten lasten, pitkäaikaissairaiden lasten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta tarvitaan nykyistä enemmän panostusta aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestelyihin ja selkeyttä lainsäädäntöön.

Lastensuojelun Keskusliitto pitää esityksen lapsivaikutusten ja perhevaikutusten arviointia puutteellisena. Kokonaisvaltaisen lapsen edun pohdinnan sijaan esityksessä on enemmän keskitytty taloudellisten vaikutusten pohdintaan. **Ehdotettu korotus enimmäismaksuihin on niin suuri, että se olisi ehdottomasti kaivannut tuekseen selvityksiä ja tutkittua tietoa siitä, millainen vaikutus korotuksella tulee olemaan lapsien ja perheiden arjessa.** Esityksessä ei ole myöskään otettu huomioon kokonaisuutena niitä kaikkia leikkauksia, joita perhe-, kasvatus- ja koulutuspalveluihin ollaan parhaillaan suunnittelemassa.

Koska esitysluonnokseen sisältyy runsaasti perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä kysymyksiä, **Lastensuojelun Keskusliitto pitää perusteltuna, että esityksen eduskuntakäsittelyssä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan kannanottoa asiaan.**

Lisätietoa: Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksen luonnoksesta perusopetuslain 48 f §:n muuttamisesta; aamu- ja iltapäivätoiminnan maksut (lausunto 25.8.2015):

http://www.iskl.fi/vaikuttaa/lausunnot/lastensuojelun_keskusliiton_lausunto_hallituksen_esityksen_luonnoksesta_perusopetuslain_48_f_s_n_muuttamisesta_aamu-ja_iltapaivatoiminnan_maksut.3793.news

⁴ Opetusministeriölle v 2009 laaditusta selvityksestä käy ilmi, että moni Pienperheyhdistyksen sähköpostilistan kautta kyselyyn vastanneista piti jo nykyisten asiakasmaksujen suuruutta liian korkeana tai aivan liian korkeana tuloihinsa nähden; Esa Iivonen: Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuus, toiminnan laatu ja muutostarpeet. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:8.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr08.pdf?lang=fi>

⁵ YK:n lapsen oikeuksien komitea. Sopimusvaltioiden yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti antamien raporttien käsittely (2011). CRC/C/FIN/CO/4. Komitean antamat suositukset kohta 55.

<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=82628&GUID=08815486-C2F7-4348-A1DC-0985FA9542EC>

⁶ Esa Iivonen: Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuus, toiminnan laatu ja muutostarpeet. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:8.